

Jill Mehlbye

Unge indvandrere i den danske folkeskole

Sociale og kulturelle netværks betydning for skolepræstationer

Publikationen *Unge indvandrere i den danske folkeskole – Sociale og kulturelle netværks betydning for skolepræstationer* kan downloades fra hjemmesiden www.akf.dk

AKF, Anvendt KommunalForskning
Købmagergade 22
1150 København K
Telefon: 43 33 34 00
Fax: 43 33 34 01
E-mail: akf@akf.dk

© 2011 AKF og forfatteren

Mindre uddrag, herunder figurer, tabeller og citater, er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende, bedes sendt til AKF.

© Omslag: Phonowerk, Lars Degnbol

Forlag: AKF
ISBN: 978-87-7509-003-7
I:\08 SEKRETARIAT\FORLAGET\BS\2750\2750_UNGE_INDVANDRERE_I_FOLKESKOLEN2.DOCX
Oktober 2011

AKF, Anvendt KommunalForskning

AKF's formål er at levere ny viden om væsentlige samfundsforhold. Hovedvægten ligger på forskning i velfærds- og myndighedsopgaver i kommuner og regioner. Det overordnede mål er at kvalificere beslutninger og praksis i det offentlige.

Jill Mehlbye

Unge indvandrere i den danske folkeskole

Sociale og kulturelle netværks betydning for skolepræstationer

Forord

Foreliggende publikation er et lille kvalitativt studie af betydningen af unge indvandreres sociale netværk for deres skolepræstationer. Studiet er led i velfærdsprogrammet ”Integration af etniske minoriteter”.

I studiet er der gennemført kvalitative interview med 13 unge indvandrere, som i 2010 gik i 8. og 9. klasse i en dansk folkeskole.

De unge med ikkevestlig baggrund benævnes i forskellige sammenhænge på forskellig vis. I skolen betegnes de fx som tosprogede unge, andre steder bruges betegnelsen minoritetsunge og andre steder igen unge med anden etnisk baggrund end dansk. De unge i interviewundersøgelsen kaldte sig samstemmende indvandrere (skønt de alle havde dansk statsborgerskab). Derfor er der også i denne publikation anvendt betegnelsen unge indvandrere eller indvandrererelever.

Forud for studiet er der gennemført en stor kvantitativ undersøgelse af, hvad der har betydning for unge indvandreres faglige præstationer i skolen. Denne undersøgelse viste, at især den kulturelle kommunikation med forældrene har betydning for de unges faglige præstationer i skolen. Betydningen af den kulturelle kommunikation og af andre forhold i og uden for familien for de unges præstationer indgår i det foreliggende studie, hvor der ses på de mange forskellige faktorer, der kan have betydning for de unges faglige præstationer med særligt fokus på det sociale netværks betydning.

De unge, der deltog i undersøgelsen, skal have tak for deres engagement og motivation for at deltage. Ligeledes en tak til den folkeskole, der formidlede kontakten til de unge.

I publikationen nævnes der navne på de unge. Det er alle opdigtede navne, da de unge er lovet fuld anonymitet, ligesom deres oplysninger behandles fortroligt.

Projektet er finansieret af den del af det strategiske velfærdsforskningsprogram, som Integrationsministeriet står for, og af AKF.

Jill Mehlbye

September 2011

Indhold

Sammenfatning	7
1 Formål, baggrund og data	9
1.1 Formålet med studiet	9
1.2 Definition på etnisk minoritet eller indvandrer	10
1.3 Baggrund for studiet	10
1.4 Anvendte metoder i det foreliggende kvalitative studie	12
1.5 Datagrundlag og analysefremgang	13
2 Hvad har betydning for elevernes skolepræstationer?	14
2.1 Introduktion	14
2.2 De unges sociale baggrund og faglige præstationer	14
2.3 De unges oplevelse af deres skolegang	14
2.4 De unges sociale netværk og sammenhæng med faglige præstationer	15
2.5 Betydningen af hjemmet og hjemmekulturen for de faglige præstationer	16
2.6 De unges fritidsinteresser og faglige præstationer	17
2.7 De unges identitetsoplevelse og deres faglige præstationer	17
2.8 De unges liv og sammenhængen med deres faglige præstationer er et kompleks sammensat billede	18
3 Konklusioner om sammenhænge med faglige præstationer	20
3.1 Billeder af unge, der klarer sig forskelligt fagligt	20
3.2 Unge indvandrere med godt netværk klarer sig bedst fagligt	20
3.3 Unge indvandrere med lille netværk og svag kulturel støtte	22
4 Litteratur	23
English Summary	24

Sammenfatning

En større kvantitativ undersøgelse baseret på PISA-data fra 2000 viser, at den kulturelle kommunikation i hjemmet har stor betydning for de unges faglige præstationer i skolen, dvs. hvorvidt man hjemme snakker om kulturelle og samfundspolitiske emner samt om bøger og film.

Den foreliggende undersøgelse er en lille kvalitativ undersøgelse baseret på interview med 13 unge indvandrere i 8.-9. klasse på en skole, hvor halvdelen af eleverne i klasserne har deres oprindelse i ikkevestlige lande, og hvor sammenhængen mellem de unges sociale netværk og deres skolepræstationer ønskedes undersøgt. Det gjaldt især betydningen af danske kammerater i de unge indvandreres netværk.

Undersøgelsen viser, at de unge socialt set i skolen bevæger sig på tværs af nationaliteter, man er sammen med både danske unge og indvandrerunge, og de unge indvandrere oplever ingen skel i klasserne mellem danske unge og indvandrerunge.

Skellene eller grupperingerne i klasserne går i højere grad på elevernes faglige dygtighed, dvs. klassens grupperinger er skabt ud fra, om man klarer sig rigtig godt og derfor er blandt, de "de kloge", eller om man er i "mellemgruppen", eller om man er blandt "de mindre kloge" i klassen. Disse grupperinger går således på tværs af elevernes oprindelseslande.

Men fritiden anvendes derimod sammen med andre indvandrerunge og ikke nødvendigvis med unge fra samme land som de selv. Nogle udtrykker, at det er lettere at være sammen med andre indvandrerunge med muslimsk baggrund, fordi man har flere fælles interesser og må det samme, mens danske unge må noget mere (fx gå til fester og drikke alkohol). Det synes ikke at være noget, de unge indvandrere misunder, men noget de accepterer fuldt ud. Deres bedste ven(inde) er også at finde blandt unge indvandrere. De er heller ikke i tvivl om, at de skal giftes med en med samme religion som de selv og helst også fra samme land. Deres egentlige identitet og tilhørsforhold er de således ikke i tvivl om, selvom de uddannelsesmæssigt ønsker at klare sig så godt som muligt med henblik på efterfølgende at få sig en god uddannelse.

Undersøgelsen viser naturligt nok derfor heller ingen sammenhæng mellem, om man har danske kammerater eller ej og ens skolepræstationer, for alle har danske kammerater i skolen, som de er sammen med også i frikvartererne.

Fælles lektielæsning i fritiden med andre unge er der kun enkelte af de unge, der kan fortælle om. De læser tilsyneladende hverken lektier med andre indvandrerunge eller danske unge.

Derimod synes det at have stor betydning, om den unge i sit familienetværk har personer, der kan hjælpe med lektierne, når det bliver svært.

Hjemmemiljøet har også en vis betydning. Hvis man hjemme snakker om kulturelle og politiske emner med sine forældre, ses også en sammenhæng med, at man klarer sig godt i skolen. Men der er også eksempler på unge, der klarer sig godt, selvom der ingen kulturel kommunikation finder sted i hjemmet.

Andre forhold kan således spille ind på de unges skolepræstationer. Det hænger især sammen med de unges egne faglige ambitioner, og hvad de gør for at hente støtte. Alle fortæller, at de læser lektier et par timer hver dag. Nogle unge, som ikke kan hente (nok) støtte i det nære familienetværk, søger hjælp i skolens lektiecafé eller i ungdomsklubbens lektiehjælp.

Alle de unge bakkes kraftigt op af deres forældre, som ønsker, at de klarer sig godt i skolen og får sig en uddannelse, ambitioner som smitter af på de unge, samtidig med at de er smittet af deres klassekammerater, som har samme ambitioner, hvorfor de unge også er meget opmærksomme på, om undervisningen i skolen er god. Lærerne, som de alle mener, de har et godt forhold til, bliver af de unge først og fremmest vurderet på deres undervisningsmæssige kvalifikationer.

Det er interessant at bemærke, at samtidig med, at de unge ønsker en integration i det danske samfund, har de et stærkt ønske om at fastholde tilknytningen til deres hjemland, dets kultur og religion. Men de synes at kunne forvalte denne kulturelle dobbelthed.

Konklusionen er, at det er en fordel for de unge, at der foregår en kulturel kommunikation i hjemmet med hensyn til faglige præstationer, men der ses også fagligt stærke elever blandt dem, der ikke har en sådan kommunikation derhjemme. Det er således ikke den eneste faktor, der kan fremme den unges motivation for videnstilegnelse.

Her synes muligheden for at hente støtte i det nære (familie)netværk at have betydning samt de unges faglige ambitioner og dermed også, hvor de selv henter støtte, fx i lektiecafé og ungdomsklub.

Skolens og kommunens tilbud til de unge om lektiehjælp har således stor betydning for de unge, især de unge som ikke har den kulturelle kommunikation derhjemme eller kan hente støtte i deres eget nære sociale netværk.

1 Formål, baggrund og data

1.1 Formålet med studiet

Formålet med dette studie er at analysere de sociale netværks betydning for indvandrerelævers faglige færdigheder i folkeskolen.

Ved det sociale netværk forstås de relationer, den unge indgår i, og i undersøgelsen skal det analyseres, hvilke former for udvekslinger der er i disse netværk. Er der fx tale om gensidig hjælp til lektielæsning, gensidig støtte i undervisningssituationen, deling af fælles interesser mm.

Gennem 13 individuelle dybdegående interview med unge indvandrere i en kommune med en høj andel indvandrere afdækkes positive og negative effekter af sociale netværk på elevernes faglige færdigheder.

Resultaterne kan pege på relevante tiltag fra skolernes side i elevernes netværksrelationer for at styrke disse elevers sociale og kulturelle kapital og deres faglige færdigheder.

Med henblik på at opnå formålet med studiet indeholdt interviewene spørgsmål om følgende emner:

- 1 Familiebaggrund
- 2 Faglige præstationer
- 3 Socialt netværk til andre unge og indholdet i dette i og uden for skolen
- 4 Fritidsinteresser og eventuelt fritidsjob
- 5 Samvær med forældrene og den kulturelle og sociale kommunikation i hjemmet
- 6 Rammerne for de unges lektielæsning i hjemmet
- 7 Relationen til lærerne på skolen
- 8 Uddannelsesmæssige ambitioner

Antagelsen er, at de unges sociale netværk samt hjemmekulturen har en sammenhæng med de unges faglige præstationer. Vi ved fra tidligere forskning, at unges skolepræstationer hænger tæt sammen med forældrenes uddannelsesmæssige og civile status og hermed de unges mulighed for at hente hjælp fra deres nære netværk.

Derfor ses der på de unges familiemæssige baggrund med henblik på en vurdering af, betydningen af samspillet mellem den unges netværk, den unges hjemmekultur og forældrenes involvering i de unges skolegang (jf. næste afsnit).

1.2 Definition på etnisk minoritet eller indvandrer

Ifølge Danmarks Statistik og det studie, der danner grundlag for såvel den registerbaserede analyse ved Beatrice Schindler Rangvid (2009) som den foreliggende kvalitative undersøgelse, defineres immigranter som unge, hvor begge forældre har oprindelse i ikkevestlige lande¹.

I den grundlæggende analyse, som er gennemført forud for den foreliggende undersøgelse, anvendes data fra PISA-spørgeskemaerne, hvori indgår 2.047 elever, heraf 45% er førstegenerationsindvandrere (dvs. ikke født i Danmark), og de øvrige 55% er andengenerationsindvandrere, altså født i Danmark (Rangvid 2009).

1.3 Baggrund for studiet

Internationale studier viser, at elevers præstationer især afhænger af deres hjemmebaggrund, dvs. forældrenes uddannelse og indkomst, samt at forældrenes socioøkonomiske status relativt set er af langt større betydning end skolefaktorer. Den store registerundersøgelse (Rangvid 2009) viser endvidere, at indvandrerelvere er koncentreret på bestemte skoler, hvilket marginaliserer dem i forhold til danske unge. Dette vil formodentlig også kunne have betydning for indvandrerelvernes faglige præstationer, idet det kan antages, at indvandrerelvers nære samvær med danske elever vil have en positiv betydning for indvandrerelvernes præstationer i skolen i kraft af, at de bliver bedre til at beherske det danske sprog og drager nytte af en gensidig hjælp med skolearbejdet i kammeratskabsnetværket. Siden det også i vid ustrækning er forældrenes beslutning, hvilken skole deres barn skal gå på, må denne dimension også antages at være en del af forældrenes betydning for deres barns skolegang.

I den kvantitative registerundersøgelse undersøgtes det, hvilken betydning hjemmekulturen har for elevernes boglige præstationer. Mens betydningen af forældrenes socioøkonomiske status for elevernes skolepræstationer er velundersøgt, har hjemmekulturens betydning, dvs. forældrenes involvering i og holdninger vedrørende deres barns skolegang og integration i det danske samfund, ikke haft samme opmærksomhed.

I den grundlæggende undersøgelse (Rangvid 2009) er hjemmekulturens betydning for elevernes præstationer undersøgt ved hjælp fra data fra PISA-undersøgelserne i PISA 2000. I PISA-undersøgelserne er eleverne spurgt om, hvorvidt de snakker med deres forældre om deres skolegang, om politiske og sociale emner, om bøger, film og tv-programmer samt om omfanget af uddannelsesmæssige ressourcer i elevens hjem (dvs. bøger, ordbøger, et arbejdsbord og et roligt sted at arbejde med lektier).

Desuden er eleverne spurgt om deres forældres involvering i deres barns skolegang og deres holdning til integration i det danske samfund. Tales der fx dansk i hjemmet, kan forældrene hjælpe deres barn med lektier, og accepterer forældrene, at deres barn evt. udebliver fra skole samt om de unges fritidsaktiviteter, fritidsjob. I undersøgelsen indgår desuden oplysninger om indvandrerkoncentrationen i den skole, barnet går i.

¹ Vestlige lande er defineret som EU25 og andre vestlige lande, inkl. Nordamerika, Japan, Australien og New Zealand.

I registerundersøgelsen ses på sammenhængen mellem disse faktorer og især elevernes læsefærdigheder og i et vist omfang deres matematikfærdigheder ved hjælp af data fra PISA 2000, som er den første PISA-undersøgelse. PISA undersøger især viden og færdigheder, som er relevante for hverdagens udfordringer snarere end, hvor godt eleverne mestrer bestemte skolefærdigheder.

I registerundersøgelsen er der udformet to sæt variable:

- *Hjemmekulturen* bestående af fire indikatorer: 1. Kulturel kommunikation, dvs. diskussioner om sociale eller politiske emner, om bøger, film og tv-programmer. 2. Social kommunikation, dvs. samtale om barnets skolegang, og hvordan det klarer sig i skolen, fælles hovedmåltider og tid på blot at tale sammen. 3. Hjemmets uddannelsesmæssige ressourcer, dvs. forældrenes uddannelse og evne til/mulighed for at hjælpe deres barn med lektier, ordbøger, og et roligt sted at arbejde med lektier. 4. Kulturelle "ejendele" i hjemmet, dvs. bøger, klassisk litteratur, kunstbøger, bøger med poesi, og om hjemmet har mere end 250 bøger på hylderne.
- *Forældrenes involvering og holdninger til integration* i det danske samfund målt ud fra, hvilket sprog der tales mest i hjemmet, familiens hjælp til lektielæsning, forældreaccept med hensyn til elevens skolefravær, de unges deltagelse i undervisning i deres modersmål, den tid de anvender på fritidsaktiviteter og på fritidsjob samt andelen af indvandrerelever på barnets skole (ud fra antagelsen, at forældrene selv har valgt barnets skole).

Resultaterne af registerundersøgelsen viser, at blandt de fire ovennævnte forskellige dimensioner i hjemmekulturen er det kulturel kommunikation, der betyder mest for niveauet i læsning og matematik. Derimod har den sociale kommunikation i hjemmet, hjemmets uddannelsesmæssige ressourcer og kulturelle ejendele ikke samme betydning.

For eksempel scorer indvandrerbørn (med en gennemsnitlig social baggrund), der "næsten aldrig" taler om kulturelle emner derhjemme, lavest i læsetesten, mens indvandrerbørn med samme sociale baggrund, der "af og til" taler om kulturelle emner med deres forældre, scorer højere. Børn, der "ofte" taler med deres forældre om kulturelle emner, scorer allerhøjest.

Sammenhængen med testscorer for de tre øvrige dimensioner af hjemmekultur (dvs. social kommunikation, hjemmets uddannelsesmæssige ressourcer og kulturelle ejendomme) er svagere, og den forsvinder, når effekten af alle fire dimensioner vurderes samtidig.

Desuden er det at have prøvet at have et fritidsjob relateret til højere læsescorer, hvorimod elever, som har hyppige fravær fra skolen, eller som går i en skole med en høj indvandrerkoncentration, klarer sig dårligere i PISA-testene. De øvrige dimensioner af forældreengagement og -holdninger, der er undersøgt, såsom sprog talt i hjemmet, deltagelse i modersmålsundervisning og fritidsaktiviteter, samvarierer ikke systematisk med elevernes testscorer.

Kort sagt, den kulturelle kommunikation i hjemmet spiller den største rolle for elevernes præstationer især i læsetest i PISA.

Hjemmekulturen og hjemmets holdning til integration vil i den foreliggende kvalitative interviewundersøgelse blive sammenholdt med karakteren af og indholdet i de unges sociale netværk.

1.4 Anvendte metoder i det foreliggende kvalitative studie

I den kvalitative analyse er der gennemført 13 individuelle interview med indvandrererelever, der går i 8. og 9. klasse på en kommuneskole i en forstadskommune til København.

I forbindelse med ønsket om at etablere kontakt til unge indvandrere for interview, kontaktedes en forstadskommune til København med en høj andel indvandrere. Der valgtes en skole, hvor lidt under halvdelen af eleverne var indvandrere. Skoler med en stor andel indvandrere fravalgtes, da det ville betyde, at sandsynligheden for, at indvandrererelever ville have sociale netværk med danske elever, ville være kraftigt reduceret, idet det antages, at sociale netværk især dannes i forbindelse med de unges skolegang.

Kort sagt, der valgtes en skole med en andel indvandrere, der sandsynliggjorde, at de unge kunne have sociale netværk både med andre indvandrerunge og med danske unge, da formålet især var at undersøge, om det havde betydning for de unges skolepræstationer, om de havde sociale netværk blandt unge med dansk oprindelse og/eller unge med etnisk minoritetsbaggrund.

Kontakten til de unge formidledes via skolen, og interviewene foregik på skolen. Det blev skolelederen, der formidlede kontakt til de unge via deres klasselærere. Skolen blev bedt om at spørge unge indvandrere i 8.-9.-klasserne på skolen, om de ville deltage i et interview.

Det var frivilligt, om man ville deltage, og "honoraret" var et gavekort på 200 kr. til en musikbutik. Udvælgelseskriterierne var, at der skulle være både piger og drenge blandt de interviewede, og at der både skulle indgå fagligt stærke elever og mindre fagligt stærke elever.

Der skulle desuden foreligge skriftligt samtykke fra såvel de unge selv som deres forældre. Der viste sig stor interesse for at deltage i interview blandt de unge 8.-9.-klasse-elever; antagelig både fordi de var nysgerrige, og formodentlig fordi det tiltrak med et gavekort til en musikbutik. De unge med dansk oprindelse spurgte nysgerrigt til, hvorfor de ikke skulle interviewes, for det ville de gerne.

I interviewsituationen var det ikke alle, der var lige meddelsomme, både fordi de var lidt generte, og fordi de havde svært ved at formulere sig om deres meget personlige situation. De blev alle lovet fuld fortrolighed om det, de fortalte i interviewene, og fuld anonymitet i den afsluttende rapportering fra interviewene.

Ved visitationen til interview blev deres lærere spurgt om, hvordan de unge klarede sig rent fagligt i skolen med henblik på at kunne vurdere præstationernes sammenhæng med de unges sociale netværk samt de øvrige faktorer, der antoges at have betydning for de unges skolepræstationer.

I introduktionen til interviewene blev der i forhold til de unge anvendt begreberne unge med anden baggrund end dansk. De unge, der blev interviewet, betegnede sig imidlertid sig selv som "indvandrere" (selvom de alle havde dansk statsborgerskab) eller "muslimer". Af

samme grund vil der i denne publikation blive anvendt begrebet "indvandrere", selvom de i skoleregi benævnes som "tosprogede elever".

1.5 Datagrundlag og analysefremgang

I interviewene indgår unge, der er børn af indvandrere fra ikkevestlige lande (jf. ovennævnte definition). De unge var alle børn af forældre, hvor den ene forælder enten var født eller opvokset i Danmark, mens den anden forælder først var kommet til Danmark i forbindelse med giftermål. Det var lige ofte mor som far, der var kommet til landet i forbindelse med giftermål.

I interviewene indgik ni piger og fire drenge. De unge havde oprindelse i Tyrkiet, Pakistan og Marokko. De gik i henholdsvis 8. og 9. klasse og var 14-15 år gamle.

Elevernes skolepræstationer var forskellige. Hvad angår skolepræstationer lå de syv unge omkring eller over middel og var erklæret "egnede" til gymnasiet af deres lærere, mens de andre seks lå under middel, hvad angår præstationer målt på karakterer, og ikke betragtedes som egnede til gymnasiet. Alle interview blev optaget på bånd og udskrevet enten i deres fulde længde eller som referat.

Analyserne foregik bl.a. på grundlag af en systematisk opstilling af en række udvalgte udsagn i et struktureret skema, og efterfølgende gennemførtes en hermeneutisk fortolkende analyse af data, hvor både dele og helheder og sammenhænge analyseredes. De enkelte konklusioner blev underlagt en afprøvning, hvor de også blev søgt "modbevist" for at afprøve styrken og sandsynligheden for, at det var den rigtige konklusion og analyse.

Der skal dog gøres opmærksom på, at der er tale om en kvalitativ analyse, hvor de enkelte unge er at betragte som "cases", og hvor nogle sammenhænge gør sig gældende. Der er således ikke tale om statistisk generaliserbarhed men om analytisk generaliserbarhed.

De enkelte unges fortællinger søges analyseret i et narrativt perspektiv, kort sagt det er også de unges egne fortællinger om sig selv, som definerer, hvordan de betragter sig selv, og egen oplevet identitet. I disse fortællinger har sproget en stor magt, både de unges italesættelse af sig selv og italesættelse af de ting, der påvirker deres liv, spiller en stor rolle for deres oplevelse af egen identitet og sammenhænge i livsforløb.

Det skal understreges, at det er et kvalitativt studie, som forhåbentligt kan sætte en refleksion i gang hos lærere og skoler med en stor andel indvandrererelever. Der kan således ikke siges noget om klare årsag-virknings-sammenhænge. Samtidig kan det forhåbentligt også give et billede af mangfoldigheden blandt de unge indvandrererelever, og at der er flere veje til at støtte de unges faglige præstationer.

2 Hvad har betydning for elevernes skolepræstationer?

2.1 Introduktion

I dette kapitel gennemføres analysen af interviewene med henblik på at sandsynliggøre sammenhænge mellem den unges præstationer og forhold såsom trivsel i klassen, relationer til lærere og de andre elever og lektielæsning, hjemmets og forældrenes betydning og betydningen af de unges sociale netværk. Endelig er de unges oplevelse af egen identitet beskrevet, og hvordan de mestrer at befinde sig mellem to verdener, som især er præget af en forskellig religiøs overbevisning, og de forventninger deres nære netværk, dvs. familien, stiller til dem.

Hver enkelt faktor, der er undersøgt med henblik på betydningen for de unges faglige præstationer, analyseres i det følgende. Da der ikke nødvendigvis entydigt kan siges at være sammenhæng med en enkelt faktor og de unges faglige præstationer, analyseres det sidst i kapitlet, hvilke sammenhænge der kan tegnes i forhold til de unges faglige præstationer.

2.2 De unges sociale baggrund og faglige præstationer

Alle de unges forældre er ufaglærte arbejdere, med nogle få undtagelser, hvor den ene forælder har en kort eller mellemlang erhvervsuddannelse. Enkelte forældre er ledige. Flertallet af de unges familier kommer fra landdistrikter, og der er unge fra Tyrkiet, Pakistan og Marokko.

I stort set alle hjem taler man både dansk og oprindelseslandets sprog, hvilket skyldes, at den ene forælder først er kommet til Danmark som voksen i forbindelse med giftermål og derfor fortsat ikke mestrer det danske sprog helt godt. Kun i et par enkelte hjem tales udelukkende hjemlandets sprog.

Stort set alle har forholdsvis gode boligforhold. De unge har eget værelse, eller for et par enkeltes vedkommende deler de værelse med en af deres søskende. De har alle en pc til rådighed derhjemme, som de kan bruge til deres lektier, og har et sted hvor de kan læse lektier i ro og fred.

Der synes ikke at være nogen sammenhæng mellem, om de unge udelukkende taler dansk derhjemme eller taler begge sprog derhjemme, samt hvorvidt de har eget værelse eller ej, og deres faglige præstationer. Dog er der noget, der peger i retning af, at de unge, hvor man hjemme udelukkende eller overvejende taler oprindelseslandets sprog, klarer sig fagligt ringere end de unge, hvor man også taler dansk i hjemmet.

2.3 De unges oplevelse af deres skolegang

De unge går i klasser med nogenlunde lige mange unge med anden etnisk baggrund end dansk og unge med dansk baggrund. På nær et par af de unge trives de unge i deres klasse. De oplyser stort set alle, at alle i deres klasse snakker med alle, og at man også snakker på tværs af nationaliteter. De synes også, at de overvejende har gode relationer til deres lærere, som de også bedømmer ud fra den faglige undervisning, de kan give. De unge fremtræder overvejen-

de ambitiøse med hensyn til at få gode karakterer, selvom det ikke lykkes i lige høj grad for dem alle. Derfor bemærker de også, om deres lærere er gode undervisere, der kan levere en forståelig og sammenhængende undervisning, som er engagerende og tydelige i deres instruktioner og vidensformidling. Her ligner de andre unge med hensyn til deres vurdering af en god underviser og god undervisning (jf. fx Mehlbye 2010). En af eleverne siger således: *Vores parallelklasse er bare så heldig, hun er rigtig god til at instruere eleverne i den store projektopgave vi skal lave her i 9. klasse.*

Alle de unge stiler således mod at komme på gymnasiet, hvilket deres lærere ikke for alles vedkommende er enige med dem i. De unges ambitioner med hensyn til at få gode karakterer betyder, at de unge bruger rigtig megen tid på lektielæsning, og at de læser lektier alene derhjemme.

Hvis de har det svært med deres lektier, har de mulighed for hjælp fra skolens lektiecafé og ungdomsskolen i kommunen, som tilbyder gratis lektiehjælp, mens andre (også) kan få hjælp fra familiemedlemmer, der har en uddannelse. Det er kun få, der kan få hjælp fra deres forældre.

Ud over et par enkelte unge fortæller de, at de bruger 2-3 timer dagligt på at læse lektier. Det kan til dels også skyldes, at de ikke alle er lige gode til det danske skriftsprog, men hænger formodentlig også sammen med deres ambitionsniveau.

De unge har ikke meget tid til andet end skole og lektielæsning, det gælder især også de unge, som har fritidsjob i den lokale brugs eller lignende. Så fritiden går mest med lektielæsning og med at være sammen med familien. De unge er således udpræget meget derhjemme, hvor de ser tv, spiller computer eller snakker med deres forældre, når de ikke læser lektier.

De unge, der kan få hjælp hjemme eller i det familiære netværk, eller som selv søger hjælp til lektielæsning fx på ungdomsskolen, er godt stillede fagligt. Spørgsmålet er, hvad der ellers betyder noget for de unges faglige præstationer. I næste afsnit kigger vi på de sociale netværk mellem de unge.

2.4 De unges sociale netværk og sammenhæng med faglige præstationer

I skolen oplyser de 11 ud af de 13, at de har et godt classesammenhold, men to synes, at de går i en klasse, hvor der er megen splid og "bagtaleri", det er ikke den samme oplevelse de øvrige i klassen har. Netop de to, holder sig lidt for sig selv og er "bedste kammerater".

De øvrige 11 synes, at de har et godt sammenhold i deres klasse, og at alle taler med alle uafhængig af social og national baggrund. Men når de bliver spurgt om, hvem de er "bedste ven" med, er det alligevel en indvandrer som de selv, der er bedste ven(inde). Det gælder både indvandrer drenge og -piger. Det behøver ikke at være med samme etniske baggrund som de selv, men en anden indvandrer med muslimsk baggrund.

Som en ung siger: *Vi har det godt sammen i klassen, og jeg vil gerne være sammen med både danske unge og andre indvandrere. Men det er lettere at være sammen med andre indvandrere, vi har ligesom de samme interesser, og vi må de samme ting.*

Det er desuden tydeligt, at man som indvandrere mest er sammen med danske unge i skolen, mens man i fritiden er sammen med andre unge indvandrere. Pigerne nævner fx, at det er deres kusine, dvs. et familiemedlem, de er meget sammen med.

Men som nævnt ovenfor er man mest derhjemme, og man er mest sammen med sin familie. Weekenderne går ofte med besøg hos familien, eller familien kommer på besøg. Ferier går for de flertallets vedkommende med tur til hjemlandet, hvor familien ejer en bolig, der er deres "andet hjem".

Kort sagt de unges netværk med danske unge finder fortrinsvis sted i skolen, hvor man snakker sammen og er sammen på tværs af oprindelseslande, men det nære samvær med andre unge er sammen med andre unge indvandrere eller familien.

Hvis vi søger at analysere sammenhænge mellem de unges sociale netværk og deres faglige præstationer, er der ikke noget entydigt billede, især fordi de unge indvandreres sociale netværk er uafhængigt af deres faglige præstationer.

Der er således unge indvandrere, der klarer sig rigtig godt fagligt, og unge indvandrere i samme situation, der klarer sig fagligt set knap så godt, og i begge grupper er det fortrinsvis unge indvandrere, som er dem, man er mest sammen med, og det er også blandt dem, man især har fundet sin bedste ven(inde).

Hvis man ser på, hvor de unge indvandrere henter hjælp til lektielæsningen, hentes denne hjælp fra mange forskellige kilder. Man snakker overvejende lektier med andre indvandrerunge, kun en enkelt ung (der klarer sig godt fagligt) er sammen med såvel danske som andre indvandrere om lektielæsningen.

Det er de unge, der kan hente hjælp fra forældre, søskende og øvrige familie, der klarer sig godt i skolen. Desuden er der også mulighed for at hente hjælp i skolens lektiecafé og den lokale ungdomsskole, som enkelte benytter sig af.

Konklusionen er, at de unge i interviewundersøgelsen, der klarer sig godt, også er de unge, der kan hente hjælp i den nære familie eller opsøger hjælpen i skolens lektiecafé eller ungdomsskolens lektiehjælp. Det er således ikke afgørende for ens skolepræstationer, at ens nære sociale netværk er unge med dansk oprindelse.

Spørgsmålet er, hvad betyder hjemmekulturen for de unges faglige præstationer? Det spørgsmål behandles i næste afsnit.

2.5 Betydningen af hjemmet og hjemmekulturen for de faglige præstationer

Som vi så i den store grundlæggende undersøgelse (Rangvid 2009) spiller den kulturelle kommunikation i hjemmet den største rolle for de unges faglige præstationer i skolen. I det følgende kigger vi på de unges hjemmekultur og evt. sammenhæng med deres skolepræstationer.

De unge i den foreliggende undersøgelse har nogenlunde samme sociale baggrund, dvs. de var alle børn af ufaglærte forældre, og tre af de unges forældre var skilte.

I modsætning til, hvad mange danske elever i samme alder formodentlig ville sige, så er de unge meget derhjemme og tilbringer meget tid sammen med deres forældre og familie.

Hvad man laver sammen med sine forældre er dog ikke entydigt. De unge bruger således tiden sammen med forældrene på forskellig vis.

Nogle oplyser, at de ser tv og hygger sig med computerspil. Andre taler rigtig meget med deres forældre om alt muligt, film de har set, bøger de har læst, mens andre kun taler lidt med deres forældre og i stedet bruger tiden for sig selv foran computeren eller tv. Nogle ”shopper” sammen med deres mor.

Andre igen oplyser, at de især taler om musik, bøger de har læst og politik enten kommunalpolitik eller anden politik fx tyrkisk politik med deres forældre. Det kan ske enten på deres (forældres) modersmål eller på dansk. Når det er på dansk, får de trænet det danske sprog. Men det har stor værdi i sig selv, at man hjemme snakker om kulturelle eller samfundsaktuelle emner, da det er en kulturel stimulering, der fremmer deres evne til at deltage i klasediskussioner og forholde sig til samfundsmæssige emner.

Interviewundersøgelsen bekræfter således, at unge i disse familier klarer sig fagligt godt i skolen, formodentlig både fordi det er vigtigt i 8.-9. klasse at kunne formulere sig sprogligt godt på dansk, samt fordi de får en viden om samfundet, der kommer dem til gode i undervisningen og de diskussioner om relevante aktuelle emner, der naturligt finder sted i undervisningen.

Det skal i den forbindelse nævnes, at det er familier, hvor mindst en af forældrene også læser mange bøger, der sammen med deres børn drøfter kulturelle emner. Her har det ingen betydning, hvorvidt der læses bøger på oprindelseslandets sprog eller på dansk.

Der er dog også unge indvandrere, der klarer sig fagligt godt, selvom der ikke læses bøger derhjemme, eller man drøfter kulturelle emner i familien. Her er det andre ting, der kan påvirke de unges faglige præstationer fx et familiemedlem, der kan hjælpe med lektierne.

Omvendt er der ingen unge indvandrere, hvor man hjemme læser bøger og diskuterer samfundsrelevante emne med forældrene, der ikke klarer sig godt i skolen,

2.6 De unges fritidsinteresser og faglige præstationer

Som nævnt ovenfor bruger de unge det meste af deres tid på at læse lektier, læse bøger og hjemmeaktiviteter som at se tv og spille på pc. Stort set alle de unge har dyrket fritidsinteresser, men som andre unge har de i denne alder mistet interessen. Nogle få dyrker fortsat sport, og nogle få bruger deres fritid på at arbejde i det lokale supermarked.

Der ses ingen sammenhæng mellem de unges fritidsinteresser og deres faglige præstationer i skolen. Blandt de unge, der fx læser mange bøger, er der både unge, der klarer sig fagligt godt i skolen, og unge, der ikke klarer sig fagligt godt i skolen.

Der ses heller ingen sammenhæng mellem, om man har fritidsarbejde eller ej, og hvordan man klarer sig fagligt i skolen.

2.7 De unges identitetsoplevelse og deres faglige præstationer

De unge er ambitiøse, de vil alle gerne i gymnasiet, og i alle familier puffer forældrene på med hensyn til, at de unge skal klare sig godt i skolen. Som nogen af de unge siger: *Min mor siger*

hele tiden, husk nu at lave dine lektier og jeg må ikke arbejde for min mor, for så siger hun, at det går ud over mine lektier.

De går således alle med et ønske om at komme på gymnasiet, kraftigt opmuntret af deres forældre, der gerne ser, at de får sig en uddannelse, så de klarer sig godt som voksne. Det er også de unge selv, der har haft en indflydelse på, hvilken skole de vil gå på her i slutningen af deres skolegang. Nogle har således gået på skoler med et stærkt religiøst præg (muslimske skoler), men har decideret ønsket at gå på den skole, de går på nu, hvor de ikke oplever nogen "racisme". Andre har også gået på en anden skole, som de ønskede at komme væk fra, enten fordi der var mange indvandrere, eller fordi de følte, at der fandt en diskriminering sted, fordi de var indvandrere, så det er ikke fordi de ikke oplever eller har oplevet forskellen mellem "dem og os". På denne måde er de unge også selv meget optaget af at få en faglig og social god skolegang.

Sideløbende med et stærkt ønske om at blive integreret i det danske samfund, kraftigt opmuntret og støttet af deres forældre, identificerer de unge indvandrere sig fortsat kraftigt med deres hjemland, dets kultur og dets religion (islam).

De er meget knyttet til deres familie og de omgangsformer og de sociale spilleregler, der findes i denne. De drikker ikke, går ikke til fest, og der er ingen tvivl om, at det er en med muslimsk tro, de skal giftes med, helst fra deres eget oprindelsesland.

De oplyser selv, at det ikke er noget, de bliver tvunget til af deres forældre. Men det er noget, de selv ønsker: *Det ville aldrig gå, hvis jeg blev gift med en kristen, vi ville være alt for forskellige*, som en af de unge udtrykker det.

Sideløbende med en fastholdelse af familiefællesskabet og den muslimske tro, ses eksempler på piger, der her som 14-15-årige begynder at blive meget optaget af deres tro, hvor fx bøn fem gange om dagen kan blive en stor del af den unges liv. Men ambitionerne om at klare sig godt i skolen og få sig en god uddannelse er de samme. Det er også de samme piger, hvis forældre har en mellemlang videregående uddannelse, læser mange bøger, diskuterer kulturelle emner derhjemme og som selv må bestemme, hvad de vil, for deres forældre, hvad angår slør og bøn.

2.8 De unges liv og sammenhængen med deres faglige præstationer er et kompleks sammensat billede

Interviewene med de unge indvandrere viser således et kompleks billede af, hvad der er afgørende for, at den unge indvandrer klarer sig godt i skolen. Den kulturelle kommunikation i hjemmet har betydning, men det er ikke altafgørende for den unges faglige præstationer, at denne er til stede.

Den unges egen interesse og motivation for videnstilegnelse fremtræder i det foreliggende studie som en lige så stærk faktor. Det gælder især den unge, som læser mange bøger, eller som kan hente hjælp til lektier i det nære netværk eller miljø.

Lige så vigtigt er det at bemærke, at selvom den unge både taler sine forældres modersmål og dansk derhjemme, har det ikke negativ betydning for den unges præstationer, men derimod peger interviewene i retning af, at hvis man slet ikke taler dansk derhjemme, kan det

være en hindring for den unges (sproglige) præstationer og dermed de faglige præstationer i skolen. Måske er situationen den, at når der slet ikke tales dansk i hjemmet – og formodentlig aldrig er blevet det – har man ikke fået tilstrækkelig sproglig stimulering i dansk, ligesom det kan have betydning for de unges sociale liv, at forældrene måske ikke i særlig høj grad er integreret i det danske samfund, hvilket det kunne tyde på, når ingen af forældrene trods flere års ophold i Danmark taler dansk.

3 Konklusioner om sammenhænge med faglige præstationer

3.1 Billeder af unge, der klarer sig forskelligt fagligt

I det følgende præsenteres nogle billeder af unge, der henholdsvis klarer sig godt i skolen, og unge, der klarer sig mindre godt fagligt.

Som billederne viser, er det både muligheden for at hente hjælp i det sociale netværk eller det nære miljø (kommunens tilbud) og hjemmekulturen, der har betydning.

De unge, som kommer fra hjem, hvor man overvejende eller udelukkende taler et andet sprog end dansk, hvor der ikke kan hentes hjælp i det nære netværk, eller som ikke selv søger hjælp i det nære miljø (skolens og kommunens tilbud), klarer sig forholdsvis dårligt. Samspillet mellem disse faktorer og en hjemmekultur, som ikke er præget af kulturel kommunikation, synes især at hænge sammen med de unges forholdsvis lave faglige præstationer.

3.2 Unge indvandrere med godt netværk klarer sig bedst fagligt

Gode venner uafhængig af, om netværket er at finde blandt andre unge indvandrere eller blandt danske unge, men et netværk, hvor der kan hentes hjælp til lektier og opbakning fra forældrene er afgørende for, om unge indvandrere klarer sig godt i skolen.

Der er ingen tvivl om, at unge, hvis forældre kan stimulere dem kulturelt og fagligt har det lettere i skolen. Men interviewundersøgelsen viser også, at der er andre veje til at opnå gode skolekendskaber. Det kræver, at der er ressourcer at trække på i nærmiljøet, og at forældrene bakker op om, at deres børn skal klare sig godt i skolen.

Anja, Ahmed, Anissa og Karim kommer fra vidt forskellige hjem, men de har det til fælles, at de alle har indvandrerbaggrund – og at de alle har et godt netværk og solid opbakning fra deres forældre. Og det er afgørende for, at de klarer sig godt i skolen.

Anja og Ahmed – fra hjem med kultur

Anja er en pige med pakistansk baggrund. Hun går i 9. klasse, og hendes lærer fortæller, at hun er rigtig dygtig, og at hun sagtens vil kunne klare gymnasiet. Det samme gælder Ahmed fra 8. klasse, hvis forældre er født i Tyrkiet. Ahmed er også rigtig dygtig og får høje karakterer i de fleste fag. I interviewene til undersøgelsen fortæller de to unge, at de diskuterer en del politik derhjemme, bl.a. det sidste kommunalvalg.

Ahmeds mor og Anjas far læser desuden en del bøger. Det gør de også selv. Ahmed læser bl.a. Harry Potter, og familien har mange bøger på hylderne derhjemme. Det samme gælder i Anjas hjem, selvom det mest er bøger på urdu om religiøse emner. De to unge fortæller, at de har venner, som de er sammen med i fritiden, men at de også tilbringer megen tid sammen med deres familie, de snakker meget med deres forældre, og især deres mødre kan de betro

alt til. De kan også om nødvendigt hente hjælp i den nære familie til lektielæsningen, men det er sjældent nødvendigt.

Hjemmekultur og kammeratskab er vigtigt

Den store kvantitative undersøgelse, der gik forud for denne interviewundersøgelse, viste, at netop hjemmekulturen kan være afgørende for, hvor dygtigt ens barn er til at læse. Og det viste sig, at bl.a. snak over middagsbordet om politiske og kulturelle emner gør en forskel for børnenes evner til at læse. Denne interviewundersøgelse bekræfter således resultaterne fra den tidligere spørgeskemaundersøgelse.

Det har også betydning, om de unge indvandrere har kammerater. Men hvorvidt de unge overvejende har danske kammerater eller kammerater, der er fra samme oprindelsesland som de selv, synes ikke at gøre nogen forskel. Anja tilbringer megen tid sammen med to nære veninder, som også begge er fra Pakistan. Ahmed har ingen særligt udvalgte venner, men er meget sammen med de andre fra klassen, uafhængigt af deres etniske baggrund.

Anissa får opbakning fra mor

Det er ikke kun unge, som diskuterer samfundsforhold, politik og bøger hjemme, der klarer sig godt fagligt i skolen. Anissas forældre er fra Tyrkiet, og hun betegner sig selv som kurder. Hjemme er der ikke bøger på hylderne, og der diskuteres ikke politik eller samfundsforhold. Men Anissa klarer sig rigtig godt i skolen, fortæller hendes lærer. Selv fortæller hun, at hun bruger meget tid på at læse lektier, og når der er noget, hun ikke kan finde ud af, får hun hjælp fra sin moster. Hendes mor er alene med hende og hendes bror og søster. Forældrene er skilt, og hendes mor er sygemeldt. Anissa har det rigtig godt med sin mor og kalder hende sin bedste veninde. Hun har dog også et par veninder fra skolen, som hun er meget sammen med i fritiden. I klassen er de sammen alle sammen på tværs af nationaliteter og kulturel baggrund. Anissas mor er meget optaget af, at Anissa klarer sig godt i skolen og får sig en god uddannelse.

Karim får støtte i nærmiljøet

Karim har hverken forældre, der læser bøger eller diskuterer kulturelle forhold. Men Karim klarer sig alligevel godt i skolen. Karims bedste kammerat er fra Tyrkiet ligesom Karim selv, og han er rigtig dygtig. Det påvirker Karim, som også gerne vil klare sig godt i skolen. Hvis Karim har brug for hjælp til lektierne, kan han få hjælp fra det lokale tilbud i kommunen om hjælp til lektielæsning, og det gør han brug af.

Kultur, netværk og nærmiljø

De fire unge fra interviewundersøgelsen er alle eksempler på unge indvandrere, som klarer sig fagligt rigtig godt i skolen med hver deres forudsætninger. Anja og Ahmed følger det klassiske mønster med den gode diskussion om kulturelle emner ved middagsbordet, og bøger på hylderne, som læses og diskuteres i hjemmet. Anissa er derimod repræsentant for de unge indvandrere, som "bryder mønstret", og klarer sig godt på trods af sin lidt vanskeligere baggrund, både fordi hun har en ambitiøs mor, og fordi der er ressourcer i hendes netværk –

hendes møster er uddannet lærer – som kan hjælpe hende med lektierne. Det samme gælder Karim, som gerne vil have en uddannelse, og som gør brug af den lektiehjælp, som kommunen tilbyder.

3.3 Unge indvandrere med lille netværk og svag kulturel støtte

Imidlertid er der unge indvandrere, der klarer sig fagligt knap så godt. De har ingen kulturel kommunikation derhjemme, de har ingen til at hjælpe med lektierne, og de søger heller ikke hjælpen selv. De føler sig og er måske lidt ”udenfor i klassen” og har ikke den samme kontaktflade med de andre elever i klassen, hverken med de danske elever eller med de andre indvandrerelever.

De har som de unge, der klarer sig godt i skolen, gode muligheder derhjemme for at læse lektier i fred og ro med eget værelse og pc, men det er klart nok ikke tilstrækkeligt.

Sunami og Kim er eksempler på to unge indvandrere, der ikke klarer sig så godt fagligt, trods ønske om dette. Sunami har ikke rigtig nogen kammerater, får ingen hjælp til lektierne, og Kim er optaget af meget andet end skolen. Begge vil gerne præstere, men det bliver ikke rigtig til noget. De får ikke hjælpen, og de opsøger den heller ikke selv.

Sunami taler ikke dansk derhjemme

Sunami har eget værelse. Hendes forældre arbejder begge, men er skilt. Derhjemme taler de kun tyrkisk, for hendes mor taler ikke så godt dansk. Sunami ser meget tv og snakker ikke meget med sin mor. Hun er ked af, at hendes mor ikke taler så godt dansk. Det er for anderledes i forhold til kammeraterne. Hun har ingen særlige fritidsinteresser, men læser mange bøger. Hun er helst sammen med andre unge indvandrere, det er lettere, dem synes hun, at hun snakker bedre med. Hun får hjælp til lektierne fra ungdomsskolen, men det er ikke tilstrækkeligt, for hun gør sjældent brug af muligheden. Hun klarer sig ikke godt i skolen, hvor hun også har svært ved at være sammen med de andre.

Kim er optaget af sit fritidsarbejde

Kim deler værelse med sin bror. Hjemme taler de både dansk og hjemlandets sprog. Hans forældre er vokset op i Tyrkiet. Kims forældre læser ikke bøger, og man snakker ikke om kulturelle emner derhjemme, i det hele taget snakker Kim ikke meget med sine forældre. Men de er optaget af, at han klarer sig godt i skolen. Han arbejder i den lokale brugs, det er hans forældre ikke meget for, de vil hellere have at han brugte sin tid på lektier. Han er også meget oppe i bycentret, det er hans forældre heller ikke meget for, men der kan han hygge sig med nogle andre unge indvandrere. Kim vil gerne have gode karakterer i skolen, men han er optaget af meget andet, så det bliver ikke rigtig til noget.

4 Litteratur

Mehlbye, J. (2010): *Den højtpræsterende skole*. København: AKF.

Rangvid, B.S. (2009): *The Impact of Home Culture, Parental Involvement and Attitudes on Cognitive Skills of Immigrant Students in Denmark*. København: AKF.

English Summary

Young Immigrants in the Danish School System

The importance of a social and cultural network for school performance

A major quantitative study based on PISA data for the year 2000 shows that cultural communication in the home is vital for young peoples' academic performance at school, i.e. whether the family talk about culture and politics as well as books and films.

The present study is a small qualitative investigation based on interviews with 13 young immigrants aged 14-16 in a school where half the pupils originate from non-Western countries and where it was desired to study the connection between pupils' social networks and their academic performance. This particularly applied to the importance of Danish friends in their network.

The conclusion was that all pupils had Danish friends at school where everybody in the same class had some social interaction whether or not they were immigrant or Danish. More important, the study shows that pupils from homes where social and cultural issues were discussed did better at school, but there were also academic high performers who came from homes where such things were not discussed. So this is not the only factor which can motivate the young to learn.

Here, support by the close (family) network appears to be of importance as well as the academic ambitions of young people themselves and thereby also where they can find help for themselves, e.g. in youth clubs or volunteer organisations offering free help with homework.

Facilities offering such help, whether run by the school or local authority, are thus of major importance to young people, in particular those with no cultural communication at home or support from their own social network.

Unge indvandrere i den danske folkeskole

Foreliggende publikation er et lille kvalitativt studie af betydningen af unge indvandreres sociale netværk for deres skolepræstationer. Studiet er et led i velfærdsprogrammet "Integration af etniske minoriteter".